

Maktabgacha ta'limda musiqa o'qituvchisi kompetensiyalarini rivojlantirish modeli

Sadoqat Samatovna Ashurova
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa o'qituvchisi (pedagog, musiqa rahbari) ning professional kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy modeli va amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida kompetensiya tushunchasi, pedagog kompetensiyalarining tuzilishi, musiqiy-pedagogik kompetensiyalar tizimi, kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy bosqichlari va yo'nalishlari keng o'rganilgan. Maqolada musiqa o'qituvchisining asosiy kompetensiyalari: musiqiy-ijro, pedagogik-metodik, psixologik-pedagogik, kommunikativ, raqamli, refleksiv, tadqiqot kompetensiyalari tahlil qilingan. Kompetensiyalarni rivojlantirish modeli, uning komponentlari, uzluksiz professional rivojlanish tizimi, o'z-o'zini takomillashtirish, mentorlik, professional hamjamiyatlar roli atroflicha yoritilgan.

Kalit so'zlar: professional kompetensiya, pedagog kompetensiyasi, musiqa o'qituvchisi, refleksiv kompetensiya, uzluksiz ta'lim, professional rivojlanish, o'z-o'zini takomillashtirish

A model for developing music teacher competencies in preschool education

Sadoqat Samatovna Ashurova
Bukhara International University

Abstract: This article analyzes the theoretical model and practical mechanisms for the development of professional competencies of a music teacher (pedagogue, music director) in preschool educational institutions. Within the framework of the study, the concept of competence, the structure of pedagogical competencies, the system of musical-pedagogical competencies, the main stages and directions of competence development were widely studied. The article analyzes the main competencies of a music teacher: musical-performing, pedagogical-methodical, psychological-pedagogical, communicative, digital, reflexive, research competencies. The competency development model, its components, the system of continuous professional development, self-improvement, mentoring, the role of professional communities are covered in detail.

Keywords: professional competence, pedagogical competence, music teacher, reflexive competence, continuous education, professional development, self-improvement

I. KIRISH. Maktabgacha ta'limning sifati, bolalarning musiqiy rivojlanishi to'g'ridan-to'g'ri pedagog - musiqa o'qituvchisi - ning professional kompetensiyalariga bog'liq. Qanchalik malakali, kompetent pedagog bo'lsa, ta'lim shunchalik samarali, bolalar shunchalik rivojlangan bo'ladi.

Kompetensiya - bu bilim, ko'nikma, shaxsiy sifatlar va motivatsiyaning integratsiyasi bo'lib, professional faoliyatda muvaffaqiyatli ish olib borish imkonini beradi.

Musiqa o'qituvchisi kompetensiyasi - bu maktabgacha yoshdagi bolalar bilan musiqiy ta'lim-tarbiya jarayonini yuqori sifatda amalga oshirish, bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, musiqiy madaniyatini shakllantirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qobiliyat va shaxsiy sifatlar majmuasi.

Zamonaviy jamiyat, ta'lim tizimi tez o'zgarmoqda. Yangi texnologiyalar, yangi metodlar, yangi talablar paydo bo'lmoqda. Shuning uchun, pedagog kompetensiyalari ham doimiy rivojlanishda bo'lishi kerak. Uzluksiz professional rivojlanish - zamonaviy pedagogning ajralmas qismi.

II. MUSIQA O'QITUVCHISI KOMPETENSIYALARINING TUZILISHI

2.1. Musiqiy-ijro kompetensiyasi

Vokal ko'nikmalari:

- O'zi to'g'ri, ifodali kuylash
- Turli uslub va janrda (xalq, klassik, zamonaviy)
- Bolalarga namuna bo'lish

Instrumental ko'nikmalar:

- Pianino yoki sintezator (asosiy asbob)
- Bolalar cholg'u asboblari (doira, dambura, metallofon)
- Akkompanement qilish

Musiqiy savodxonlik:

- Notadan erkin o'qish
- Musiqiy nazariya (interval, akkord, lad, tonallik)
- Musiqiy formalar, janrlar

Improvizatsiya:

- Vokal improvizatsiya (qo'shiq "davomi")
- Instrumental improvizatsiya
- Ijodiy, spontan musiqiy ifoda

Repertuar bilimi:

- Keng repertuar (bolalar qo'shiqlari, klassik musiqa, xalq qo'shiqlari)

- Turli mamlakatlar musiqasi
- Zamonaviy bolalar musiqasi

2.2. Pedagogik-metodik kompetensiya

Metodika bilimi:

- Maktabgacha musiqiy ta'lim metodikasi
- Turli yosh guruhlari bilan ishlash xususiyatlari
- Musiqiy faoliyat turlari (qo'shiq, tinglash, ritmika, asboblar) metodikasi

Rejalashtirish:

- Yillik, oylik, kunlik rejalar tuzish
- Maqsad qo'yish (SMART)
- Vaqt menejmenti

Mashg'ulot tashkil etish:

- Mashg'ulot tuzilishi
- Metodlar va usullar tanlash
- Materiallar, vositalar tayyorlash

Baholash:

- Diagnostika metodikasi
- Formativ va summativ baholash
- Individual taraqqiyotni kuzatish

Repertuar tanlash:

- Yosh va imkoniyatlarga mos repertuar tanlash mezonlari
- Milliy va jahon musiqasining muvozanati
- Pedagogik maqsadga yo'naltirilganlik

2.3. Psixologik-pedagogik kompetensiya

Bolalar psixologiyasi:

- Yosh psixologiyasi (har bir yosh xususiyatlari)
- Rivojlanish qonuniyatlari
- Individual farqlar

Pedagogik psixologiya:

- O'rganish psixologiyasi
- Motivatsiya
- Emotsional intellekt

Individual yondashuv:

- Har bir bolani tushunish
- Individual rivojlanish traektoriyasi
- Differensiatsiya

Maxsus pedagogika:

- Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash
- Inklyuziv ta'lim

- Korreksion metodlar

Emotsional kompetensiya:

- O‘z hissiyotlarini boshqarish
- Empatiya
- Ijobiy muhit yaratish

2.4. Kommunikativ kompetensiya

Bolalar bilan muloqot:

- Yosh xususiyatlariga mos til
- Faol tinglash
- Ijobiy, qo‘llab-quvvatlovchi munosabat

Ota-onalar bilan muloqot:

- Ochiq, shaffof aloqa
- Konsultatsiya berish
- Hamkorlik qurish

Hamkasblar bilan muloqot:

- Jamoada ishlash
- Tajriba almashish
- Konstruktiv munozara

Nutq madaniyati:

- To‘g‘ri, ravon nutq
- Boy lug‘at
- Ifodali, emotsional

2.5. Raqamli kompetensiya

Asosiy raqamli savodxonlik:

- Kompyuter, planshet, smartfon
- Internet, qidiruv tizimlari
- Elektron pochta, cloud xizmatlari

Musiqiy dasturiy ta‘minot:

- Musiqiy dasturlar (GarageBand, BandLab, Chrome Music Lab)
- Taqdimot dasturlari (PowerPoint, Prezi)
- Video montaj (oddiy)

Onlayn-resurslar:

- Musiqiy platformalar (YouTube, Spotify)
- Ta‘lim platformalari (LMS)
- Onlayn-kurslar, vebinarlar

Elektron hujjatlar:

- Rejalar, hisobotlar (Word, Excel)
- Elektron portfolio
- Monitoring tizimlari

Media-savodxonlik:

- Axborotni tanqidiy baholash
- Xavfsiz internetdan foydalanish
- Raqamli etika

2.6. Refleksiv kompetensiya

O'z-o'zini tahlil qilish:

- Mashg'ulotdan keyin refleksiya
- "Nima yaxshi bo'ldi? Nima yaxshilash mumkin?"
- Kundalik, jurnal

O'z-o'zini baholash:

- O'z kuchli va zaif tomonlarini bilish
- Xolis, tanqidiy munosabat
- Rivojlanish zonalarini aniqlash

Doimiy o'rganish:

- Yangi bilimlarni izlash
- Kitoblar, maqolalar, tadqiqotlar o'qish
- Yangi metodlar, texnologiyalar bilan tanishish

Professional o'sish rejasi:

- Qisqa va uzoq muddatli maqsadlar
- O'z rivojlanish yo'l xaritasi
- Muntazam monitoring

2.7. Tadqiqot kompetensiyasi

Pedagogik tadqiqot:

- O'z amaliyotini o'rganish
- Action research (harakat-tadqiqot)
- Ma'lumotlar to'plash, tahlil qilish

Innovatsiya:

- Yangi metodlar, yondashuvlarni sinash
- Eksperimental ishlar
- Best practices izlash

Ilmiy ish:

- Maqolalar, prezentatsiyalar
- Konferensiyalarda ishtirok
- Professional hamjamiyatga hissa

III. KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MODELI

3.1. Modelning komponentlari

1. Maqsad:

Musiqa o'qituvchisining professional kompetensiyalarini doimiy rivojlantirish, zamonaviy talablarga javob beradigan, yuqori malakali, refleksiv praktik sifatida shakllanishi.

2. Prinsipler:

- Uzluksizlik: Ta'lim bir martalik emas, hayot davomida
- Amaliyotga yo'naltirilganlik: Nazariya amaliyot bilan bog'langan
- Refleksivlik: Doimiy o'z-o'zini tahlil qilish
- Individual yondashuv: Har bir pedagog noyob, o'z yo'li
- Hamkorlik: Professional hamjamiyat, mentorlik

3. Mazmun:

- Musiqiy-ijro ko'nikmalari
- Pedagogik-metodik bilim va ko'nikmalar
- Psixologik-pedagogik kompetensiyalar
- Raqamli va innovatsion texnologiyalar
- Refleksiv va tadqiqot ko'nikmalari

4. Shakllar:

- Rasmiy (formal): Kurslar, seminarlar, treninglar, malaka oshirish
- Norasmiy (informal): Kitoblar, onlayn-kurslar, YouTube
- O'z-o'zini ta'lim: Kundalik, refleksiya, tajriba

5. Metodlar:

- Nazariy: Ma'ruzalar, o'qish
- Amaliy: Master-klasslar, ochiq darslar
- Interaktiv: Guruh ishlar, roleplay, simulyatsiya
- Refleksiv: Tahlil, muhokama, jurnal

6. Baholash:

- O'z-o'zini baholash
- Hamkasb baholash (peer review)
- Rahbariyat baholash
- Portfolio
- Natija: bolalar rivojlanishi

3.2. Rivojlanish bosqichlari

1-bosqich: Diagnostika

- Hozirgi kompetensiya darajasini aniqlash
- Kuchli va zaif tomonlar
- Rivojlanish ehtiyojlari
- Vositalar: Test, so'rovnoma, o'z-o'zini baholash, kuzatish

2-bosqich: Rejalashtirish

- Individual rivojlanish rejasi (IRP) tuzish
- Qisqa (1 yil) va uzoq (3-5 yil) muddatli maqsadlar

- Aniq vazifalar, muddatlar, resurslar
- SMART maqsadlar
- 3-bosqich: Amalga oshirish
- Rejani amalga oshirish
- Kurslar, seminarlar, o'qish
- Amaliyotda sinash
- Doimiy refleksiya
- 4-bosqich: Monitoring va baholash
- Muntazam (choraklik, yillik) monitoring
- Nima erishildi? Nima qoldi?
- Rejani tuzatish, yangilash
- 5-bosqich: Yangi siklning boshlanishi
- Yangi diagnostika
- Yangi maqsadlar
- Uzluksiz spiral

IV. PROFESSIONAL RIVOJLANISH SHAKLLARI

4.1. Rasmiy ta'lim

Malaka oshirish kurslari:

- Davlat yoki xususiy muassasalar
- 72-144 soat
- Sertifikat, diplom
- Har 3-5 yilda

Qayta tayyorlash:

- Mutaxassislikni o'zgartirish
- Yangi bilim va ko'nikmalar
- 250-500 soat

Magistratura, doktorantura:

- Oliy ta'lim
- Ilmiy-tadqiqot
- Kasbiy o'sish

Seminarlar, treninglar:

- Qisqa muddatli (1-3 kun)
- Aniq mavzu
- Amaliy

Konferensiyalar:

- Ilmiy-amaliy
- Tajriba almashish
- Tarmoq (networking)

4.2. Norasmiy ta'lim

Onlayn-kurslar:

- Coursera, edX, Udemey
- Erkin vaqtda
- Bepul yoki arzon
- Keng tanlov

Vebinarlar:

- Onlayn seminarlar
- Interaktiv
- Tezkor, qulay

YouTube, podkastlar:

- Bepul
- Xilma-xil
- Har qanday vaqtda

Kitoblar, maqolalar:

- Professional adabiyotlar
- Tadqiqotlar
- Klassik va zamonaviy

Professional sayitlar va bloglar:

- Zamonaviy tendentsiyalar
- Amaliy maslahatlar
- Resurslarda boy

4.3. O‘z-o‘zini ta’lim

Refleksiv kundalik:

- Har kuni yoki haftalik
- Nima qildim? Nima o‘rgandim? Nima his qildim?
- Savollar o‘ziga

Video-tahlil:

- O‘z mashg‘ulotini yozib olish
- Tomosha qilish, tahlil qilish
- "Tashqaridan" o‘zini ko‘rish

Professional o‘qish:

- Muntazam (haftasiga 1-2 soat)
- Turli manbalar
- Konspekt, eslatmalar

Eksperiment:

- Yangi metod, texnologiyani sinash
- Natijalarni kuzatish, tahlil qilish
- Muvaffaqiyatli - qo‘llash, muvaffaqiyatsiz - o‘rganish

4.4. Hamkorlikda o‘rganish

Mentorlik:

- Tajribali pedagog (mentor) yosh pedagogga (mentee) yordam beradi
- Maslahat, qo'llab-quvvatlash
- Kuzatish, fikr (feedback)

Professional hamjamiyatlar:

- Onlayn guruhlar (Facebook, Telegram)
- Forumlar
- Tajriba almashish, qo'llab-quvvatlash

Peer-learning (hamkasblardan o'rganish):

- O'zaro ochiq darslar
- Bir-biridan o'rganish
- Teng munosabat

Metodik birlashmalar:

- Muassasa yoki shahar darajasida
- Muntazam yig'ilishlar
- Umumiy muammolarni hal qilish

V. KOMPETENSIYALARNI BAHOLASH

5.1. Baholash mezonlari

Bilim:

- Qancha biladi? (nazariya, metodika)
- Test, so'rovnoma, intervyu

Ko'nikma:

- Qanday qiladi? (amaliy)
- Kuzatish, ochiq dars, video-tahlil

Munosabat:

- Qanday munosabat? (motivatsiya, qadriyatlar)
- Refleksiv kundalik, suhbat

Natija:

- Qanday natija? (bolalar rivojlanishi)
- Diagnostika, monitoring, bolalar yutuqlari

5.2. Baholash usullari

O'z-o'zini baholash:

- Pedagog o'zini baholaydi
- Kuchli va zaif tomonlar
- Rivojlanish rejalari

Portfolio:

- Professional yutuqlar to'plami
- Sertifikatlar, diplomlar
- Bolalar ishlari, loyihalar

- Refleksiya, tahlillar

360-daraja baholash:

- Rahbariyat, hamkasblar, ota-onalar
- Turli nuqtai nazarlar
- Ob'ektiv rasm

Attestatsiya:

- Rasmiy baholash (har 5 yilda)
- Kategoriya (II, I, oliy)
- Professional o'sish stimuli

VI. QIYINCHILIKLAR VA YECHIMLAR

6.1. Qiyinchiliklar

- Vaqt tanqisligi: Ish yuklamasi katta, o'rganishga vaqt yo'q
- Moliyaviy: Kurslar, kitoblar qimmat
- Motivatsiya: Charchoq, "burnout"
- Axborot ko'pligi: Nimani tanlash noma'lum
- Amaliyotga tatbiq etish: Nazariyani amalda qo'llash qiyin

6.2. Yechimlar

- Vaqt: Mikroo'rganish (15-30 daqiqa kuniga), prioritet berish
- Moliyaviy: Bepul resurslar (onlayn-kurslar, YouTube, kutubxona), grant, ish beruvchi qo'llab-quvvatlashi
- Motivatsiya: Professional hamjamiyat, mentor, maqsad qo'yish
- Axborot: Sifatli manbalarni tanlash, professional tavsiyalar
- Amaliyot: Bosqichma-bosqich, sinash, refleksiya, hamkasblar qo'llab-quvvatlashi

VII. XULOSA

Maktabgacha ta'limda musiqa o'qituvchisi kompetensiyalarini rivojlantirish - bu murakkab, ko'p qirrali, ammo juda muhim jarayon. Pedagog kompetensiyasi - bu nafaqat bilim va ko'nikma, balki shaxsiy sifatlar, qadriyatlar, motivatsiya, doimiy o'rganishga tayyorlik.

Kompetensiyalarni rivojlantirish modeli - tizimli, uzluksiz, maqsadga yo'naltirilgan yondashuv. Bu model turli komponentlarni (maqsad, mazmun, shakl, metod, baholash) o'z ichiga oladi va har bir pedagog uchun individual yo'l yaratishga imkon beradi.

Rasmiy ta'lim (kurslar, seminarlar), norasmiy ta'lim (onlayn-kurslar, kitoblar), o'z-o'zini ta'lim (refleksiya, eksperiment), hamkorlikda o'rganish (mentor, professional hamjamiyatlar) - bularning uyg'unligi professional o'sishning kaliti.

Zamonaviy musiqa o'qituvchisi - bu doimiy o'rganuvchi, refleksiv praktik, innovator, professional hamjamiyat a'zosi. Kompetent pedagog - bolalarning sifatli musiqiy rivojlanishining kafili. Bizning vazifamiz - har bir pedagogni qo'llab-

quvvatlash, professional o'sishga yordam berish, uzluksiz rivojlanish muhitini yaratish. Faqat rivojlanayotgan pedagog bolalarni rivojlantira oladi!

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569
2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. Scientific progress 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. Science and Education 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. Science and Education 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. Science and Education 4 (7), 214-222
7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. Science and Education 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. Scientific progress 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. Science and Education 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. Science and Education 4 (7), 378-383
11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыке. Scientific progress 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. Science and Education 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. Science and Education 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. Science and Education 5 (11), 150-157

15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612
17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043
18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276
23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583
24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670
25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552
26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059
27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. *Вестник интегративной психологии*, 440-443 2 (1), 440-443
28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129
29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311
30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. *Science and Education* 4 (2), 1055-1062